

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання розрахунково-графічної роботи
з навчальної дисципліни

«МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ»

*(для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності
281 – Публічне управління та адміністрування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2020

Методичні рекомендації до виконання розрахунково-графічної роботи з навчальної дисципліни «Місцеве самоврядування» (для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Т. В. Бельська, С. В. Волик. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 16 с.

Укладачі : д-р наук з держ. упр., доц. Т. В. Бельська,
канд. наук з держ. упр. С. В. Волик

Рецензент

С. О. Гайдученко, доктор наук з державного управління, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування, протокол № 1 від 29 серпня 2019 р.

Методичні рекомендації складено на основі підручників, посібників із метою допомогти студентам спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування під час підготовки до занять, заліків та іспитів із курсу «Місцеве самоврядування».

ЗМІСТ

1 Загальні положення.....	4
2 Структура розрахунково-графічної роботи.....	4
3 Інформаційно-аналітична частина.....	5
4 Аналітико-діагностична частина.....	5
5 Прогнозно-орієнтовна частина.....	9
6 Висновки.....	10
Список рекомендованих джерел.....	11
Додаток А.....	15

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою викладання навчальної дисципліни «Місцеве самоврядування» є вивчення студентами основних положень Конституції України та законодавства України щодо системи місцевого самоврядування в Україні, особливостями організації та функціонування системи місцевого самоврядування.

Завданням навчальної дисципліни «Місцеве самоврядування» є формування у студентів цілісного уявлення про систему місцевого самоврядування в Україні.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування згідно з Конституцією України розробляють і затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та здійснюють планування економічного і соціального розвитку цих одиниць.

Для формування таких компетентностей як здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій; здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності студентам пропонується виконати розрахунково-графічну роботу (РГР). Розрахунково-графічну роботу студенти виконують на практичних заняттях і самостійно.

Тематика для виконання РГР – Стратегія соціально-економічного розвитку (міста, району, з якого приїхав студент на навчання).

Індивідуальна робота має бути виконана на стандартному аркуші А4. Обсяг роботи – 10–5 сторінок, з урахуванням титульної сторінки і змісту.

2 СТРУКТУРА РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Оформлена робота повинна мати таку структуру:

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ

ЗМІСТ

ВСТУП

1. Інформаційно-аналітична частина
2. Аналітико-діагностична частина
3. Концептуальна частина
4. Прогностична частина

ВИСНОВКИ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Зразок оформлення титульного аркушу та змісту наведено у додатку А.

Вступ повинен містити наступні пункти:

- актуальність та мета розробки концепції стратегії;
- структура стратегії;
- джерела інформації.

3 ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА

Інформаційно-аналітична частина РГР повинна мати такі складові:

- загальну характеристику об'єкта управління та актуальність його розвитку;
- нормативно-правову базу регулювання розвитку об'єкта управління;
- аналіз тенденцій розвитку за останні 10 –15 років;
- визначення проблем розвитку об'єкта управління;
- аналіз причин існування проблем розвитку об'єкта управління.

4 АНАЛІТИКО-ДІАГНОСТИЧНА ЧАСТИНА

Особливістю стратегічного планування є зосередження уваги до змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Процес опрацювання стратегії, а також її подальша деталізація у вигляді стратегічних та операційних планів, має відбуватись лише після проведення попереднього стратегічного аналізу, що охоплював би найважливіші елементи зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта планування. Основними інструментами, що необхідні для проведення стратегічного аналізу, є передусім SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз – метод аналізу в стратегічному плануванні, що полягає в розподілі чинників і явищ на чотири категорії: Strengths (Сильні сторони), Weaknesses (Слабкі сторони), Opportunities (Можливості) і Threats (Загрози). Цей акронім представлений візуально у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1 – Матриця SWOT-аналізу

Внутрішнє середовище	Strengths (Сильні сторони)	Weaknesses (Слабкі сторони)
Зовнішнє середовище	Opportunities (Можливості)	Threats (Загрози)

SWOT-аналіз – це творчий, аналітичний метод визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз для об’єкта управління, керуючої системи чи системи управління в цілому. Він є одним з найбільш дієвих інструментів, який може бути застосований для самовдосконалення. Маючи на увазі сильні та слабкі сторони об’єкта, ми аналізуємо його позитивні і негативні внутрішні характеристики. Говорячи про можливості і загрози, ми аналізуємо позитивні і негативні характеристики зовнішнього середовища об’єкта аналізу. Саме мінливість зовнішнього середовища є спонукальним мотивом впровадження стратегічних планів для організації, регіону чи територіальної громади [5].

Наприклад, характеристика сильних і слабких сторін розвитку будь-якого регіону може бути здійснена за такими складовими (табл. 2).

Таблиця 2 – Матриця первинного стратегічного SWOT-аналізу внутрішнього середовища регіону [5]

Фактори	Сильні сторони (переваги)	Слабкі сторони (недоліки)
1 Географічне положення		
2 Населення, ринок праці		
3 Природні ресурси		
4 Економіка і промисловість		
5 Сільське господарство і переробка сільгосппродукції		
6 Туризм, культурно-історичний, рекреаційний потенціал		
7 Транспорт, інженерна інфраструктура, науково-технічний потенціал		
8 Екологія		
9 Соціальна сфера		
10 Ринкова інфраструктура, підприємництво		

4 КОНЦЕПТУАЛЬНО-ОРІЄНТОВНА ЧАСТИНА

Розроблення стратегії є складовою управлінської діяльності, оскільки визначає рух до стратегічної мети. Стратегічний аналіз визначає стратегічні цілі та засоби їх досягнення, однак зробити це можна за наявності такого важливого компонента як бачення майбутнього.

Бачення майбутнього – це чітко і лаконічно сформульований стан розвитку, який може бути досягнутий на основі цілепокладення. Стратегічне бачення майбутнього може бути сформульовано лише шляхом громадського обговорення із залученням засобів масової інформації, анкетування, публічних виступів тощо.

У результаті аналізу ситуації управлінський простір структурується, окреслюється чіткий і зрозумілий варіант діяльності. Визначивши напрям руху до стратегічної мети, можна вибудовувати його сьогодні.

Наприклад, бачення майбутнього регіону можна сформулювати таким чином: економічно самодостатній, екологічно-чистий регіон стійкого росту добробуту населення, ефективного використання природно-ресурсного потенціалу та високого соціально-духовного рівня життя населення. Місія регіону: природні багатства регіону – на благо краян і гостей.

Для забезпечення втілення в життя місії необхідно визначити стратегічну мету та окреслити пріоритетні напрями розвитку.

Для відображення цілей розвитку, наприклад регіону, повинен бути використаний комплексний підхід, тобто створено систему цілей, яка б відображала потреби територіальної громади регіону та була підпорядкована місії територіальної громади. Це можна забезпечити за допомогою декомпозиції цілей та завдань, тобто побудови «дерева цілей».

Стратегічною метою регіонального розвитку може бути стійкий ріст добробуту населення регіону.

Можливими пріоритетними напрямками розвитку регіону можуть бути:

- 1) ефективне використання природно-ресурсного потенціалу регіону;
- 2) забезпечення стійкого розвитку економіки регіону;
- 3) створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, розвиток середніх і малих підприємств;
- 4) забезпечення соціально-культурного розвитку;
- 5) збереження навколишнього середовища і екологічна безпека.

Зміст пріоритетних напрямів розвитку має відповідати визначеним раніше головним проблемам розвитку. Пріоритетність досягнення напрямів обґрунтовується ранжуванням проблем за ступенем невідкладності їх розв'язання.

Таблиця 3 – Матриця SWOT-аналізу для оцінки потенціалу пріоритетного напрямку [5]

Фактори	Рівень важливості фактору	Фактори	Рівень важливості фактору
Сильні сторони		Слабкі сторони	
1		1	
2		2	
<i>1. Разом сильних сторін</i>		<i>2. Разом слабких сторін</i>	
Можливості		Загрози	
1		1	
2		2	
<i>3. Разом можливостей</i>		<i>4. Разом загроз</i>	
5. Разом оцінок сильних сторін та можливостей (1+3)		6. Разом оцінок слабких сторін та загроз (2+4)	
Оцінка потенціалу (5-6)	+,-		

Визначення пріоритетності напрямів та пріоритетних цілей і формування на їх базі основних сценаріїв стратегії розвитку об'єкта управління, наприклад, регіону, здійснюється на основі SWOT-аналізу, за допомогою формування матриці оцінки потенціалу регіону з експертним визначенням рівня важливості кожного фактору.

Наведена у таблиці 5 матриця SWOT-аналізу, являє собою стратегічний баланс активів (сильних сторін і зовнішніх можливостей) і пасивів (слабких внутрішніх сторін і зовнішніх загроз) кожного пріоритетного напрямку.

Стратегічний баланс потенціалу розвитку є важливою умовою, яка впливає на вибір подальшої стратегії розвитку об'єкта управління.

На основі проведених оцінок визначаються пріоритетні напрями розвитку об'єкта управління за допомогою таблиці 4.

Таблиця 4 – Оцінка потенціалу розвитку

№ з/п	Пріоритети	Оцінка потенціалу
1.	Ефективне використання природно-ресурсного потенціалу	
2.	Забезпечення стійкого розвитку економіки регіону;	
3.	Створення сприятливих умов для підприємницької діяльності,	
4.	Забезпечення соціально-культурного розвитку;	
5.	Збереження навколишнього середовища і екологічна безпека.	

5 ПРОГНОЗНО-ОРІЄНТОВНА ЧАСТИНА

В основу вибору варіантів стратегічного розвитку кладуться результати первинного стратегічного SWOT-аналізу та оцінки потенціалу пріоритетних напрямів.

За типом імовірнісних оцінок подій, пов'язаних з виникненням негативних ситуацій, розрізняють:

– базові (найбільш імовірні) сценарії розвитку явищ, які зручні для поглибленого аналізу з метою підвищення ефективності організації превентивних заходів щодо поліпшення діяльності системи. Вони екстраполюють наявні тенденції з урахуванням можливих відхилень у них;

– песимістичні, які фіксують набір подій і взаємозв'язків між ними, що призводять до максимально можливих втрат і збитків у результаті їх виникнення й розвитку;

– оптимістичні, фіксуючі відповідно ті події й взаємозв'язки між ними, які приводять до мінімально можливих втрат і збитків або зовсім виключають їх.

Тому бажано визначити як мінімум три сценарії стратегічного розвитку об'єкта управління: базовий, песимістичний та оптимістичний [5].

6 ВИСНОВКИ

У висновку обґрунтовується вибір основної та альтернативних стратегій. Основною стратегією може бути та стратегія, яка характеризується більшою сумарною оцінкою потенціалу розвитку пріоритетних напрямів об'єкта управління (оптимістичний сценарій). В той же час, альтернативна стратегія – це та стратегія, яка характеризується дещо меншою сумарною оцінкою потенціалу розвитку пріоритетних напрямів об'єкта управління.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Брайсон Дж. Стратегічне планування для державних та неприбуткових організацій / Дж. Брайсон ; [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Львів : Літопис, 2004. – С. 19–41, С.42–67; 98–106; 115–120; 134–137; 176–178.
2. Вакуленко В. М. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях : навч. посібник / В. М. Вакуленко, В. В. Мамонова, Ю. П. Шаров. – Ужгород : Патент, 2004. – С. 6–21; 46–57.
3. Берданова О. Стратегічне планування: навч. посібник / В. Вакуленко, В. Тертичка. – Львів : ЗУКЦ, 2008. – 138 с.
4. Латинін М. А. Стратегічне планування: навч. посібник / М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, І. В. Дунаєв ; за заг. ред-ра. екон. наук, проф. О. Ю. Амосова. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 215 с.
5. Латинін М. А. Стратегічне планування та управління змінами : метод. рекомендації для слухачів магістерської підготовки всіх форм навчання / М. А. Латинін. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – 33 с.
6. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання : [Електронний ресурс] / затв. наказом Міністерства економіки України від 04.12.2006. № 367. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
7. Регіональна економіка : словник-довідник / [редкол. : О. Д. Богорад, О. М. Невелєв, В. М. Падалка, В. М. Підмогильний]. – Київ : НДІСЕП, 2004. – 346 с.
8. Самофалова Е. В. Государственное регулирование национальной экономики : учеб. пособие / Е. В. Самофалова, Э. Н. Кузьбожев, Ю. В. Кузьбожева ; под ред. д-ра экон. наук, проф. Э. Н. Кузьбожева. – М. : КНОРУС, 2005.

9. Шаров Ю. П. Стратегічне планування та реалізація політики на центральному, регіональному та місцевому рівнях : Опорний конспект дистанційного курсу / Ю. П. Шаров. – Київ, 2004.

10. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підручник / З. Є. Шершньова – 2-ге вид., перероб і доп. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2004.

Додаткові

11. Ансофф И. Стратегическое управление : пер. с англ. / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.

12. Браун П. Посібник з аналізу державної політики : пер. з англ. / П. Браун. – Київ : Основи, 2000. – 243 с.

13. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства : Україна і світ на зламі тисячоліть: [монографія] / В. П. Горбатенко. – Київ : «Академія», 1999. – 240 с.

14. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку : [Електронний ресурс] / Затв. наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29 липня 2002 р. № 224. – Режим доступу : [http:// www.me.gov.ua](http://www.me.gov.ua)

15. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент / В. Д. Немцов, Л. С. Довгань. – Київ : ТОВ «УВПК ЕксОб», 2002. – 560 с.

16. Стратегічне планування: підручник для громадських організацій / Під ред. В. Полуйко. – Львів : Західноукраїнський ресурсний центр, 1998. – 108 с.

17. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в соціально-технічних системах і в місцевому самоврядуванні : навч. посібник / Ю. П. Шаров. – Київ : Дніпропетровськ : Вид-во УАДУ при Президентові України, Дніпропетр. філіал, 1996.

18. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті. Концептуальні аспекти : [монографія] / Ю. П. Шаров. – Київ : Вид-во УАДУ, 2001. – 302 с.

Інтернет-джерела

для самостійної підготовки та проведення науково-дослідних робіт за модулем «Стратегічне планування»

1. Верховна Рада України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>
2. Президент України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control>
4. Національний банк України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/NBU/>
5. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ombudsman.kiev.ua>
6. Державна Рада Республіки Крим : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.crimea.gov.ru>
7. Національна бібліотека України В. І. Вернадського : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.ua>
8. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.korolenko.kharkov.com>
9. Асоціація міст України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.auc.org.ua>
10. Мережа аналітичних центрів України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intellect.org.ua>
11. Національний інститут стратегічних досліджень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/resources.html>
12. Проект розвитку Львівщини: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ldp.lviv.ua/uk/st_manage
13. Проект Світового банку у сфері стратегічного планування міського розвитку : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/urban/>
14. Проект Європейського союзу «Підтримка політики регіонального розвитку» 2. Методологія планування регіонального розвитку в Україні : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oda.ck.ua/docs/2014/04092014_2.pdf

15. Стратегічне планування в регіонах Європейського союзу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cor.eu.int/home.htm>
16. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf>
17. Українська асоціація місцевих та регіональних влад : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.alau.org.ua>
18. Форум стратегії регіонального розвитку: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.regionforum.ru> / Центр муніципального та регіонального розвитку. – <http://www.polis.org.ua>

ДОДАТОК А

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУШУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНА РОБОТА

з дисципліни

«Місцеве самоврядування»:

Стратегія розвитку м. Куп'янська Харківської області

Виконав:

студент 3 курсу

факультету менеджменту

групи ПУіА-2017-1

Прізвище Ім'я

Перевірила:

д-р наук з держ. упр., доц.

Т. В. Бельська

Харків – 2020

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до виконання розрахунково-графічної роботи
з навчальної дисципліни

«МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ»

*(для студентів бакалавріату всіх форм навчання
281 – Публічне управління та адміністрування)*

Укладачі : **БЄЛЬСЬКА** Тетяна Валентинівна,
ВОЛИК Сергій Вікторович

Відповідальний за випуск *М. К. Гнатенко*
За авторською редакцією

Комп'ютерний набір *Т. В. Бельська*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2019, поз. 279 М.

Підп. до друку 27.12.2019. Формат 60 × 84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,0.
Тираж 50 пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.